

— Լէօյի յորհելանը կատարուած է չքօղ հանդիսարարութեամբ։ Սուրհովեկանց և Ալանեանց ներկայացուած են զինքը թափառարարեմի վրայ՝ ուր բուռն կերպով ծափահարուած է ժողովուրդէն։ Հայ, վրացի, ռուս մամուլի ներկայացուցիչները և այլևայլ հաստատութեանց պատգամաւորները՝ իրենց յարգանքը մատուցած են յանձին Լէօյի՝ ցրական անձնութեան։ Լէօյի այդ առթիւ խոսած ճառը՝ ամենէն ազնիւ և նուրբ զգացումներով տողորուած՝ խոր տպաւորութիւն կը թողու հանդէսէն բացակայ եղողներուն վրայ ալ։ Յօրհեարը այդ հանդիսաւոր պատենութեան մէջ՝ ինքզինքը մոռցած և անցեալով մտազբաղ՝ հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը մատուցանէ իր երեք բարերարներուն։ Ալիստանսքին, իր ծնողաց և Արծորեկին։ Առաջնոյն կը պարտի իր յաղթանակը, երկրորդին՝ նախնական կրթութիւնը, երրորդին՝ գործելու ասպարէզը։ Գողտը մտածութիւն մ'է՝ իր անձնական երախտագիտութեան գործածել ատիթը՝ ուր հայ ժողովուրդը եկած էր իրեն իր երախտագիտութիւնն յայտնելու։

Յաւալի է սակայն որ մի քանի նորածին թերթեր, Գլախտուրիսիւն և Կեանք, խալազում, ևայլն, ուրիշ միջոց չեն գտներ ուշադրութիւն գրաւելու բայց եթէ հասարակաց կարծիքին դէմ ընդհանալ՝ քննադատութեան դիմակին տակ անձնական զգացումներ յատալ մոլորով։ (Լէօյի ճառը տեսնել վտակի մէջ, թիւ 111)։

— Խոսանակ Ժամհարեանցի եղբայր անցեալները ՅՈՒՍՈՒՍ ֆր. խոստացած էր Երուսաղեմայ ժառանգաւորաց վարժարանին։ Այժմ այդ գումարը դրկուեք է Երուսաղէմ և որոշուեք է աւելով Եւֆրատի ծովեզրերը վանքապատեան գետնի մը վրայ շէնքեր շինել։

Մեծահարուստ ռուսահայ Տիար Աղեքսանդր Մանթրաշեան 200,000 ռուպլի վարձելով Տփղիսի Դերոսիսեան վարժարանի վերաշինութիւնը տանձնէր է. միջոց ճարտարապետներուն 2500 ռուբլի նուէր մը պիտի տրուէ։ Առաջնութիւն պիտի տրուի հայ ճարտարապետականին ոճը նկատի առնելով պատրաստուած յատակագիրին։

Հանգուցեալ Գազազեան էֆ.ի Լաւրիայի կողմերը ունեցած մէկ ազարակի՝ որ 1000 ոսկի կ'արժէ, ազգին նուիրուած է Նշան էֆ.ի կողմէ։ (Խաւաւուք)

— Բագուէ կուլտուրական միութիւնը ծրագրել է Աղիկովկասի հայկական գիւղերում 100-120 չափ փոխառու (միլիարտով) բանկեր հիմնել։ Այժմանակ աւելի ի նկատի պիտի առնուին Գանձակի և Բագուի նահանգները։ Արդէն 20-30 հազար կազմակերպուած են։ Միութիւնն այս նպատակի համար այս ամառ Թիֆլիզում բաց է աւտոմ ձրի ամառային հաշտապահական կուրսեր, և այդ բանը յանձնել է հաշտապահ

հական դասընթացների տէր պ. Տէր-Ստեփանեանցին։ Դասընթացները պէտք է սկսել յուլիս 1-ին, որոնք կը տեսն մինչեւ օգ. 1-ը։ Ունկնդիր կարող են գրել նաեւ գաւառական քաղաքների ուսուցիչներին, որոնցից իւրաքանչիւր քաղաքի համար պէտք է ընտրուին 1-2 հոգի։ Այս կարեւոր տնտեսական գործին ծառայելով հայ գիւղական ուսուցիչը կ'ընենայ նաեւ մի կողմնակի հասոյթ իր տնտեսականը բարւոյնելու համար։ (Մշակ)

— Սուրմուկայի օրաթերթը սկսաւ լոյս տեսնել 13 յուլիսին, փորձ խմբագրապետի մը և առաջնակարգ գրագէտի մը հակողութեան ներքեւ։ Տիգրան Արփիարեանի Արդէն երախտարուած է ինչ որ թերթին լոյս ընծայողներէն կը պահանջուի, սակայն դեռ ոչ ինչ որ կը պատկանի ընթերցող դասակարգին։

«Ամիսներէ ի վեր է որ է տարածուած էր Սուրմուկայի հրատարակման լուրը. Պօլտոյ հայ համայնքին զանազան դասակարգերուն մէջ համակիր հետաքրքրութեան մը առաւելագոյն եղաւ . . . ամբողջ պատիւը հանրութեան կը պատկանի, որ իր տրամադրութեան ներքեւ ունենալով շոյս օրաթերթ և գրեթէ կրկնապատիկ թուով շարութաթերթ, նոր մըն ալ վերստին ուղշունելու տաք վերաբերուած ցոյց կու տայ»։

(Սուրմուկայ)

— Մօտ եւամսեայ ճանապարհորդութիւնից յետոյ Հիւսիսում, այս օրերս Ղրիմի հարաւային ափը Եւթիմա է վերադարձել հայազգի երիտասարդ երաժշտագէտ Աղեքսանդր Սպենդարեանը։ Դա եղել է Պետերբուրգ, Հէլսինգֆորս, Խարկով, և ուրիշ քաղաքներ, ուր բժմ էին հանում նրա երաժշտական աշխատութիւնները։

Դա բուն դրիմցի է, Սիմֆոնիզովից, աւարտել է Մոսկուայի համալսարանին Դեռ ուսանող ժամանակ երաժշտութեան դասեր էր առնում Կլինովսկոյ յետոյ Պետերբուրգ փոխադրուելով իր երաժշտական կրթութիւնը շարունակել և աւարտել է յայտնի կոմպոզիտոր Ռիմսկի-Կորսակովի մօտ։

Երիտասարդ երաժշտագէտը ունի բաւականին թուով երաժշտական աշխատութիւններ, որոնց մէջ առաջնակարգ տեղ են զբաւում «Երեք արմաւենի» Սիմֆոնիական պատկերը - յօրինուած Լեւոնտովի արեւելեան աւանդութեան համաձայն ոտանաւորի նիթի վերայ, և «Ղրիմի ուրուզները» - հիւստած Ղրիմի թափարական ժողովրդական մոտիւներինց։ Արանցից յետոյ գալիս են «Համարիկ նախերգանք», «Պաղեստինի ոտ», «Ալիորս և Նէյս» և ուրիշ շատ երգեր, ոտանաւորներ Զուլթակի, Գիօլունելի և գաշնակի համար վերածուած։

Մերք մեր երաժշտական կարողութիւնից միանգամայն վեր ենք դասում մեր կողմից որեւէ խօսք տալէ երաժշտագէտի ստեղծագործական ոյժի և աշխատանքի միջոցով արժանիքի կամ գնահատութեան մասին։ Միայն թէ՛ Պետերբուրգում, Խարկովում, Հէլսինգֆորսում, Դանիայի կողմէն հազէն և Ռուստրոնի մի շարք ուրիշ քաղաք

ներում տրուող համբարներէ ծրագրներէ և լրագրական րէցէնգրաններէ անկայանի երևում է, որ պ. Սպենդիարեանը օժտուած է երաժշտական մեծ ընդունակութիւններով: Բացի այդ նրա երաժշտութիւնը կրում է այն աստիճանի արեւելեան կոլորիտ, որ գրանից լրագրական րէցէնգրանները եղանակացունէ են երաժշտագէտի ինչ ազգութեան պատկանելը: Այդ պարզապէս խոստովանում են Պետերբուրգի, Նիսիի գեղարուեստի դպրանոցի թիւթերի համարները, որոնք այս լուսնի մեր ձեռքի տակն են գտնուում, և որոնցից քաղում ենք մեր այս տողերը: Ահա թէ ինչ է գրում Խարկովի «Խլթր» թերթը հայ երաժշտագէտի մասին. — «Համբարի ծրագիրը սկսեց և վերջացրեց պ. Սպենդիարեանը, և միանգամայն գերեց հասարակութիւնը և որպէս երաժշտագէտ և որպէս ղեկավարին: Նրա «Երեք արմաւենիք» հրաշալի երաժշտական պատկեր մեր այնպէս սերտ ձուլուած է նրան ոգի տուող իւրմանտովի բանաստեղծական բնագրի հետ... Երաժշտագէտը բմբռնել է հէնց «անապատի հոգին». ականջ է դրել թախծալի գանգատը հայտն արմաւենիքներ... նկարել է ձայներով արեւելեան խաչատուրէ տաքասանի մօտեւնալը, գիշերուան հանգիստ առնելը, արմաւենիքները կարող կացնի անխնայ՝ որպէս օրհն» հարուածները, արեւածագը, քարաւանի մկննելը... Կրաւութիւնը, պարգութիւնը, ազնիւ ոգեւորութիւնը, նրբութիւնը և շարադրութեան վարպետութիւնը «կորստակցեան» զոյն կրելը, երաժշտական պօռնմայի բնորոշ, հարգատար արեւելեան կոլորիտը՝ գիտացողի առաջ բաց են ահում բազմաթիւ ինքնուրոյն և հետաքրքիր գծեր... «Ղրի մի ուրուագծերի» մասին էլ գրում է. «այսպիսի մարգարիտներ գտնել կարողանալը... և նրանց յարմար շրջանակի մէջ ղեկել... ցոյց է տալիս երաժշտագէտի գեղարուեստական հոստովութիւնը»:

Պ. Սպենդիարեանը այժմ շատ հետաքրքրուած է հայկական ժողովրդական եղանակներով, նա նպատակ է դրել և որոշել է մօտիկ ապագայում Թիֆլիս փոխադրուել և ճանապարհորդելով փառանքներ տեսնուողը զրի առնել գիւղական — ժողովրդական երգերը: Նա հետաքրքրուած է ենկեղեցական երաժշտութեամբ. մի ժամանակ այսուհետ, որ կովկաս փոխադրուելուն պէս, պէտք է գալուի պատկազրութեան և յուշարկաւորութեան հանդէսների եղանակների ձայնագրութեամբ և մշակմամբ, մի բան որ պակաս է թողել հանգուցեալ երաժշտագէտ Մկա. Եկմայեանը: — Վերև յիշած մօտիկները ինձ առիթ տուին ծանօթացնել երաժշտագէտին ընթերցող հայ հասարակութեան, նա մանաւանդ որ նա խոստանում է շատ մօտիկ ապագայում հայ երաժշտութեան գործին ոյժերից մէկը հանդիսանալ:

(Մեր Զայն)

— Պօսական թերթերը մեծաւ մասամբ պատկերագրող կը հրատարակուին. Լոյս, Մալիս, Մալիկ, Արեւիկ, Մանգուսէ: Վերջին թերթին 2138 թիւը կը ներկայացնէ դէմքերը հայ գրա-

գէտ կանանց. Զապէլ Խաչեան, Եւտիքալէ, Տիկին Մատակեան, Անայիս, Միայիլ: Հետզհետէ դասակարգ մը պիտի կազմեն անոնք. պիտի կազմուի՞ նաեւ առանձին գրականութիւն մը որ կը ազդեցողութիւնն ունենայ և իր գիրքը հայ մտաւորական շրջանակին մէջ:

«Պաշտօնակից մը կը ծանուցանէ թէ Զովհաննէս Էֆ. Զարուկեանն (թիկապիտի) սերտի կաթնուածէ մեռեր է Խարբերդի մէջ Մայիս 22ին: Զուգարկաւորութիւնը կատարուեր է յաշորդ օրը մեծ հանդիսաւորութեամբ: Թիկապիտի մեր գաւառացի գրողներուն մէջ կարող դէմք մըն էր, որուն տոհմիկ ոնով նկարագրութիւններն ու տեղական պատկերները խիտ յաշող կերպով կը ներկայացնէին գաւառական կեանքը»:

(Մանգուսէ)

Թիկապիտիցիւն, ժողովրդական երգերու յարատւութեամբ ծանօթացած գրագէտ մ'էր, թէ որքան պիտի ապրի իբր հեղինակ՝ ծանօթ է, բայց ստոյգ է որ իբր մարդ ալ դեռ կ'ապրի յետ մահու... որ թղթակցի կեղծիք մ'է: Մեր գրագէտներուն յարգը մահուան առիթն միայն կը ճանչցուի և գարմանալի չէ ինք գրագէտի մը բարեկամը՝ վճռականօրէն՝ զայն մեռած յայտարարել, կեանքի մէջ ալ անոր վայելել տալու համար գնահատման զոհունակութիւնը: Միշնել ցարդ յարույրայեւ սպաննելը ծանօթ էր, ահա նաեւ յարեկամաւոր սպաննելը:

— Տէր-Մկրտիչեան եղբայրներու Շուշու գաւառի Թաղար գիւղի մէջ գտնուող և իրենց օգտականութիւնը եղող (XXX) բուրի արժողութեամբ տունը նուիրած են Պաքսի Հայոց ուսումնական մարմնին և այդ տունը հիւանդանոցի մը վերածելու համար 2000 բուրի նուիրած են:

Կովկասի Հայոց բարեգործական մարմինը որոշած է Թիֆլիզի մէջ գտնուող Արեւելեան տունը վերաշինել և վերածել կենդրոնական գրադարանի մը. իսկ անոր կից գտնուող շէնքը յատկացնել ընթերցարանի, ուր եկեղերական լոյսի տակ, 250 հոգի կարող ըլլան ընթերցանութեամբ պարագլի: Վերաշինութեան ծախքը, որ 25,000 բուրի կը հաշուուի, նուիրել խոստանալ է Պետրովսկի քաղաքէն վճառական Պ. Աղեքսանդր ի. Վարաշեանը: Այս բարեգործ վճառականը առիւթ գտաւ, երկու տարի շարունակ նոյն բարեգործական մարմինն ամսական 60 բուրի տուած է, քան աղքատիկ աշակերտի ձրիապէս ճաշ տրուելու համար:

Պ. Խաբաշեան 100 բուրիի պարգեւ մը առաջարկած է տալ բարեգործական մարմինն, պայմանաւ որ այդ գումարը յատկացուի տեւորակի մը հրատարակութեան, ուր գործնական միջոցներ ցոյց տրուին անոնց՝ որ կը փափագին եկեղեցական և կրթական հաստատութեանց նըպաստել:

Հռչակաւոր դերասանուհի Տիկին Լաւնայա աւարտած է իր «Թատրոնի յիշատակներ» անուն գործը:

(Արեւիկ)

— Հանրածանօթ հայ ճարտարապետ Արամ էֆ. Թահթաճեան, այս օրերս ունեցած է առեւտրականական յաջողութիւն մը, զոր հաճոյքով կ'արձանագրենք։ Տեղական ֆրանսերէն Սրաւմոյի թերթին ետքը, յունարէն Բյոյոյիս թերթին ալ գնահատական բարձր տողեր նուիրած է։... Ահա Սրաւմոյի տողերը. «Այս հռչակալ ճարտարապետը՝ այս միջոցիս կ'իրականացնէ ճամբարի մեծագործութիւն մը. գլուխ կը հանէ զորձ մը ամենէն յաղաղութեանը՝ որոնք հազուադիպօրէն կը հանդիպինք։ Թահթաճեան ստանձնած էր՝ փրցնելով՝ վերաշինութիւնը «Համտի փաշա խան»ին, որ կը գտնուի Կալաթա, «Գօօփէնաթիփ»ին կողմը։... Տիար Արամ Թահթաճեան լուրջ ուսումնասիրութիւններ ըրած է ֆարսիի մէջ... պսակաւոր է 1905ի ցուցահանդէսէն»։ (Մապիս)

— Սվազի հանգուցեալ առաջնորդ Տ. Պետրոս Արքեպիսկոպոսէ կտակաւած 1000 սովիով Ս. Նշան վանքի հողային կալուածներուն վրայ՝ նոր կալուածներ աւելցեր են։

Վիեննայի մէջ մեռած Պարսկահայ Մարգար Նազարեանի եղբայրները 1000 ռուպլ նուիրած են Դարբէժի մէջ հաստատելի Կեդր. վարժարանին՝ և 300 ռուպլ աղքատախնամ մարմիններու։

Տիարպէրիցի Պ. Արսէն Սահակեան (20-փութեան) Պրոսի 80,000 տուրք կտակած էր, ուրու 2500 տուրք պիտի յատկացուի... հօրը գերեզմանին վրայ շիրիմ մը կանգնելու, ծնացեալ գումարին հասօթելով Տիարպէրիցի մէջ հիւանդանոց մը պիտի հաստատուի և հոգացուի։

Պ. Պողոս Բալճեան Պերլինի առևտրական Կաճառին մէջ իր ուսումը աւարտելով Գերմանացի ելեմտագէտներէ կազմուած յանձնախումբի մը առջև քննուած և իր ընկերակիցներուն մէջ առաջին հանդիսացած է։

Պ. Տիգրան Ալաւանեան պատրաստած է ֆրանսերէն ընտիր երկասիրութիւն մը, «ընկերային բարեշրջումի սկզբունքները» կոչուած։

(Աւետարել)

— Սիմֆէրոպոլէն կ'ընդունինք հետազայ հեռագիրը. «Վախճանեցաւ Երեմեանակի հեղինակը՝ Գէորգ Դողոսեան. — Գրիգոր Սկենդիարեան»։ Հայրենի տնակէն մեկնած է, մեկնած ընդ միշտ ահոր կարօտն երգող բանաստեղծը։

Ախ, թըրքի, ծիծեռնակ,
Երեւն տեղը՝ աշտարակ.
Անգ չինիր քո բոյնը
Հայրենի կըտուրի տակ։...

Եղազան գոյութիւն մը. ապրիլ անշնան, գրել ոչինչ, բայց հեղինակն ըլլալ ամենէն աւելի ժողովրդական ու սիրուած երգերէն միոյն. «Ժիծեռնակին» Այս բազմը բաական գեղեցիկ է. աշխարհ եկած մէկը՝ միայն մէկ երգ մը բերելու համար հայ ժողովրդեան Դողոսեան աւելի երկարակեցաւ ու սիրելի յիշատակ պիտի ունենայ քան բազմահատոր գրքերու հեղինակներ. ահա գործնական խրատ մը՝ որակէն աւելի քանակը սիրողներուն։

Գէորգ Դողոսեան ծնած էր Սիմֆէրոպոլ 1830ի փետրուար 18ին։ Տիրացու մը տարրական կրթութիւնն ստաւ իրեն. Դողոսեան յետոյ յաճախեց արքունի ծխական դպրոց, գիմնազիա, և զայրեան ճեմարանը (1842-1848), Պետերբուրգի գեղարուեստից ճեմարանը (1848-1851) Դորպա, տի համալսարանը (1853-1859), ուր ընկեր ունեցաւ Ռաֆայէլ Պատկանեան և ուրիշ բազմաթիւ ուսանողներ որ կ'ապրէին զուարճութեան և բանաստեղծութեամբ, միով՝ իրենք գիրքեր, միւսով՝ իրենց ազգը երջանկացնել շանալով։ Դողոսեան իր պարտքը կատարեց «Ժիծեռնակ» ինքնագրութեամբ։

Նա առանձնական կեանք անցուց Սիմֆերոպոլի մէջ՝ ուր մեռաւ յունիս 12ին։

ՍՍԱՅՈՒԱԾ ԳՐԲԵՐ

Ա. ԱՆՈՐՈՆԵԱՆ. — Կեանքի վէպը. Թիֆլիս 1908 տպ. «Հերմէս». գին 75 կ.

ՀԱՅԿ ՏԷՐ-ԱՍՏՈՒԱՄԻՍԵՐԵԱՆ. — Միջայէլ Նալբանդեանց. «Խորազան» ի Գրադարան N. 3. Թիֆլիս 1908։

E. Teza. — Macario e il Demonio (leggenda cristiana). Padova 1908.

— I viaggi di Marco Polo nella vecchia versione boema. Padova 1908.

Ա.ԴՈ. Միջայէլ Նալբանդեանի կեանքի հեռագիրը մի էջը. Երեւն, տպ. «Լոյս» Արշակ Զակոբեանցի և որդիք, 1908։

ՍՏԵՓԱՆ ԿԱՆԱՏԵԱՆ. — Ջողաթ տան Սասմայ ծնոր. արտասպ. Արարատ մամուլը. Վաղարշապատ, տպ. Ս. Էլմիածին 1907։

ԿԱՍԻՄ ՄԵՀԿԵԼԶՈՂՆ ԲԱՄԹԱԼԻՈՒ. — Պատմութիւն Յունաստանի. Առաջին մաս, Երկրորդ գիրք, թրգ. Ստեփան Կանայեանց, Վաղարշապատ, տպ. Մայր Աթոռ Ս. Էլմիածին.

ԲԱՐՍԵՂ ՇԱՀՊԱՋ. — Ալաւսիրութիւն և Եսասիրութիւն. Աղքատագրիկա տպգ. և փորագր. Դ. Նազարեթեան, 1907։

ՅՈՎ. ՀԱՆՆԻՍԵԱՆ. — Բանաստեղծութիւններ 1908։ Գէորգ մամուլն կը խօսուի առանձինն այս զանգիցի հատորին վրայ։

ԱՏՈՒ ԵԱՐՃԱՆԵԱՆ. — (Սիւմանթո). Հալոյրդիները. Երրորդ շարք. Փարիզ. 1908. Համագ. տպ. գին Ամերիկայի մէջ 20 սենթի. Ռուս. 35 կոպէկ. Եւրոպա և ուրիշ վայրեր 1 ֆր.

ՍԱԿԿՈ ՍԱՀԱԿԵԱՆ ԼԱՄՏԵԱՆ. — Ինչ է հարկաւոր գիտիլ. Մովսէս 1908. տպ. Գ. Բարախոյարեանց. գին 1 ր.

ՀԱՄՏԵԱՆ ԱՐԱՄԵԱՆ. — Խմբ. Թիւրքիոյ ընդգիծալիկ տարրերը. պրակ. Ա. Ռուսթը 1908. տպ. Գ. Գ. Մազմանեան. գին 30 սենթի.

F. Macler. — Catalogue des manuscrits arméniens et géorgiens. Paris. Imprimerie Nationale. 1908.